

LITTERATUR

FINLÄNSK LITTERATUR 1939—1941

Av docenten E. N. TIGERSTEDT, Helsingfors

Den tidrymd vars vittra alstring här skall presenteras för läsaren, har fått sin särskilda och ofrånkomliga prägel av kriget. Det vore icke förvånande, det vore i själva verket blott naturligt, om detta också skulle avspeglas i litteraturen. Delvis är detta givetvis även fallet. En talrik krigslitteratur har sett dagen, varav en god del säkerligen redan är bekant för Svensk Tidskrifts läsare. Att den — vid sidan av en massa mindervärdigt gods — också inrymmer mänskligt och litterärt värdefulla verk, är oförnekligt. Om jag icke desto mindre i denna översikt icke skall ingå på den egentliga krigslitteraturen, så är det av tvenne skäl. För det första är kriget icke slut; det närvarande är ju blott en fortsättning på vårt vinterkrig. Krigslitteraturen är alltså icke ett avslutat helt, som skulle kunna överblickas och slutgiltigt bedömas. För det andra är det svårt, för att icke säga omöjligt, att här skilja vitterheten och verklighetskildringen åt. Gränserna mellan fri fabulering och exakt berättelse suddas ut. Det torde därför vara lämpligast att lämna krigslitteraturen därefter, för att skärskåda den i ett sammanhang — några år senare.

Även med denna uteslutning blir materialet rikt nog och kräver ett strängt urval. Det vore meningslöst, att inför ett främmande lands publik orda om böcker av efemärt eller intet värde. En begränsning till det verkligt betydelsefulla är av nöden. Att ett dylikt urval blir subjektivt är beklagligt, men ofrånkomligt.

I.

Lämnar man krigslitteraturen därefter, kan man icke säga, att kriget medfört någon djupgående förnyelse av *finlandssvensk* litteratur. Förklarligt nog, ty det är först *efter* ett krig som dess litterära inverkan plägar spåras. Finlandssvensk litteratur för åren 1939—41 företer ungefär samma bild som under de närmaste föregående åren. Nu som alltid dominerar lyriken obesträtt, medan prosan spelar en jämförelsevis underordnad roll. Dock skönjer man hos den yngre och yngsta författargenerationen ett ökat intresse för prosan, närmare bestämt i den realistiska vardagsskildringens och den psykologiska novellens form.

Det största finlandssvensk litteratur åstadkommit under dessa tre år är ogensägligt *Arvid Mörnes* tvenne diktsamlingar *Över havet brann Mars* och *Sånger i världsskymning*. Det kunde tyckas att deras innehåll jävade vad ovan sagts om krigets ringa inflytande. Men Mörnes lidelsefulla intresse för tiden, hans ångestfulla bävan inför dess gastkramning äro icke frukten av kri-

Litteratur

get; de prägla hela hans sista lyriska produktion, alltsedan Hjärtat och svärdet (1935). Men i de två senaste diktböckerna nå de sin kulmen. Mörnes dikt är alltså i överväldigande grad tidsdikt. Men den är det på sitt speciella sätt. Här är icke fråga om någon realistisk verklighetsskildring, någon politisk tendenspoesi, utan om symbolisk idédikt. De händelser samtiden uppvisar återspeglas i diktens förtätade och fördjupade form. De ge dikternas anledning och förvändning. Tidshändelserna glida oss förbi — förvandlade, avklädda det tillfälliga, reducerade till det evigt giltiga och väsentliga.

Utom dessa tidsdikter innehålla Mörnes diktsamlingar vackra naturskildringar och personligt hållen reflexionslyrik. Alla präglas de av den frysande ensamhetskänsla och den bittra melankoli som utgör dikternas Arvid Mörnes väsen. Mörnes dikt är icke lättillgänglig, den har intet av insmickrande charm och tjusande melodi. Det är tyngd och kyla och mörker över den. Ingen vet det bättre än han själv, och ingen lider mera därav:

Hur lyckligt, om dikten en spegling var
av den evigt flyende vingen,
utan en fråga, utan ett svar,
befriad från kunskap och tingen!

Det är hans dikts kvalfulla storhet, att den icke kan vara en sådan spegling, att den ständigt måste spörja tillvaron.

Vid sidan av Mörnes diktning synes nästan all annan finlands-svensk lyrik ringa. Den äldre diktargenerationen har icke framträtt med några betydligare alster. De tidsdikter *Emil Zilliacus* samlat i *Finlands festspel* äro med undantag för titeldikten icke av märkligare art. *Bertel Gripenbergs* senaste — måhända sista — diktsamling *Sista rondan* innehåller några vackra patriotiska dikter och några gripande uttryck för den åldrande mannens avsked från livet och beredelse till döden, som dock ej innebära något nytt utöver hans föregående diktböcker, *Livets eko* och *Vid gränsen*.

Ej heller *Jacob Tegengrens* bok *Mot skuggorna* ger något nytt, men den erinrar oss om att författaren sin begränsning till trots är en äkta lyriker; en sak varom vi ytterligare kunna förvissa oss i hans *Dikter i urval*. Tegengrens extatiska naturdyrkan som harmoniskt förenas med en intensiv religiositet har gett upphov till många vackra dikter. En viss ordrikiedom, en viss bristande koncentration störa läsaren, men hindra icke att det bestående intrycket blir att Tegengren är en diktare som under senare tid orättvist skjutits i bakgrunden.

Obetydligare äro *Joel Rundts* likaledes religiöst betonade naturlyrik i *Allt talar till ditt hjärta* och *Landet i norr*, som icke ha samma betydelse som hans översättningar i *Ung finsk lyrik*, som värdigt sluter sig till den föregående *Finsk lyrik*.

Till en senare generation än de ovannämnda höra tre diktare som alla framträtt med var sin diktsamling: *Jarl Hemmer*, *R. R. Eklund* och *Ragnar Ekelund*. Hemmers *Klockan i havet* — jag förbigår de femton tidsdikterna i *Du land* — är ett uttryck för samma

religiösa utveckling som Bertil Malmbergs Sångerna om samvetet och ödet, och uppvisar samma svagheter. Det har sällan lyckats diktaren att ge ett adekvat poetiskt uttryck åt den säkerligen djupt och innerligt förnumna religiösa känslan. Den motsats mellan idé och form som karakteriserar Hemmers författarskap gör sig märkbar även här. R. R. Eklunds subtila diktkonst har i *Du stallbror med Gud* slagit in på nya, överraskande vägar. Det är intet mindre än den episka realismen på Runebergiska hexametrar som Eklund här mästerligt formar. Vid sidan därav finna vi kontemplativ reflexionslyrik i Eklunds tidigare manér. En utsökt och egenartad bok!

Ragnar Ekelunds nya diktsamling *Ljust i mörkt* åter innebär en comeback efter femton års lång tystnad. Men dessa femton år ha icke förflutit gagnlöst: diktaren har mognat både som människa och som konstnär. Den nya diktboken uttrycker vad man kunde kalla en försoning med verkligheten. Om Ekelunds tidigare diktning visat en högspänd idealism, en ungdomlig heroism, som efterföljdes av en stilla resignation, så finna vi nu hos honom en fast och trygg känsla av att höra hemma i detta härliga liv, på denna sköna jord. Och denna nyvunna livskänsla kommer framför allt till uttryck i en rad vackra besjälade kärleksdikter. Ekelunds dikt bländar ej med yttre glans, dess form är knapp, enkel och osmyckad. Men denna yttre enkelhet utesluter icke en inre rikedom, en upplevelse av tillvaron som är på en gång innerlig och intensiv. Vid sidan av Mörnens dikter är Ekelunds de främsta i finlandssvensk lyrik för dessa år.

Av de yngre diktarnas alster förefalla mig endast tvenne ha större betydelse, *Örnulf Tigerstedts Sista etappen* och *Rabbe Enckells Iokasta*. Ingenting ger oss anledning att ändra vår föreställning om den förre. Sista etappen är typisk i sin åkallan av formen, makten och svärdet. Alla den Tigerstedtska dikts ingredienser finnas där. Om diktsamlingen icke verkar så starkt som föregångarna, beror det till en del på att vi kunna tricken — och på att verkligheten kommit med sina kommentarer. Iokasta är liksom den föregående Orpheus och Eurydike en modernisering av en antik myt, denna gång Oidipus-myten. Moderniseringen är utförd med all den smak och virtuosa formsäkerhet Enckell besitter, men läsaren frågar sig om vi icke här trots allt mera har en akademisk klassicism än en verklig nyskapelse. En utsökt konstprodukt är detta versdrama onekligen, en frukt av ingående studier och raffinerad smak.

Slutligen få vi icke glömma *Gunnar Björlings* tvenne böcker, *Det oomvända anletet* och *Angelägenhet*. Björling är känd och ökad för sin obegriplighet, och åtskilligt i de nya verken är nog förseglat med sju sigill. Men det finnes annat som är fullt begripligt och bör locka läsaren att stifta bekantskap med en författare som utövat ett så stort inflytande på den yngre diktargenerationen och som fortfarande ståndaktigt håller fast vid 20-talets poetiska modernism.

Om det lödigaste i poesien skapats av tvenne diktare som tillhöra äldre generationer, så dominera de yngre generationerna i stället pro-

Litteratur

san. *Hjalmar Dahls* *Herrarna till Kaukola* har nämligen mest intresse ur stofflig synpunkt som livfull och sakrik skildring av den egenartade värld en karelsk herrgård i början av detta sekel utgjorde.

Det karelska motivet återkommer i ett annat arbete, *Hagar Olssons Träsnidaren och döden*, men denna gång i ojämförligt mera konstnärlig utformning. Denna roman är i själva verket bredvid och framom *Chitambo Hagar Olssons* mognaste och vackraste verk. Hennes konst, som tidigare hotat att förfalla till social och politisk propaganda, har blivit förnyad och fördjupad. Det är icke doktrinerna och slagorden som fångsla henne, utan människorna, den mänskliga gemenskapen, som hon omger med ett religiöst skimmer. Den egenartade miljön och de originella människotyperna skildras icke bara med sakkunskap utan med kärlek och förståelse. Bokens kärna är berättelsen om huru tvenne ensamma människosjälar, en medelålders enkel träsnidare och en halv vuxen herrgårdsflicka finna varandra i den gemenskap som den osjälviska kärleken och den ömsesidiga förståelsen skapa. Den är en berättelse om mänsklighet.

I jämförelse med denna roman är *Diktonius'* novellsamling *Medborgare II* av mindre betydelse, den går ingalunda upp mot den första delen. Men också i den avspeglar sig den välvilja, den fördragsamhet, den kärlek till människorna och tillvaron som alltmera präglade *Diktonius'* författarskap. Han är långt borta från ungdomens hetsiga radikalism. Det betyder icke, att han numera skulle förfalla till någon skönmålning, därtill är han för mycket vän av verkligheten, och även i *Medborgare II* finnes en god del från naturalism. Men denna naturalism är blott ett nytt uttryck för den djupa belåtenhet med tillvaron och alla dess sidor som genomtränger honom och den kommer till synes i hans stil som smidigt återger alla intryck, från de grövsta och handgripligaste till de mest förfinade och subtila.

Av de yngre och yngsta prosaisterna är *E. R. Gummerus'* roman *Fästningen* framför allt märklig som miljö- och karaktärs-skildring, den behandlar ett problem som hittills i mycket ringa grad sysselsatt vår litteratur: de finländare som stodo i rysk tjänst, deras dubbla förhållande till Ryssland och Finland. *Eric von Schantz'* roman *Aranda* och *Edgar* och *Anna Bondestams* roman *Fröken Elna Johansson* och novellsamling *Bergtagen* gå i ny-naturalistisk stil: den förstnämnda en från skildring från halv världen och bohemen, de senare trogna bilder ur manschettproletariatet och de ensamma kvinnornas liv. Ingendera kan betecknas som konstnärligt särskilt betydelsefull, deras värde ligger i att utgöra *documents humains*.

Ingen av dem kan jämföras med *Mirjam Tuominens* novellbok *Murar*, denna virtuosa dissekering av människosjälar, där den yttre nudismen får vika för en inre, där verkligheten icke längre har fasta yttre konturer, utan upplöser sig i ett gränslöst psykiskt skeende. Denna bok som är den unga författarinnans andra är en vacker triumf och ger rika löften för framtiden.

Toge man enbart hänsyn till den litterära kvaliteten skulle *Sally Salminens* tvenne romaner *Den långa våren* och *På lös sand* icke kunna göra anspråk på vår uppmärksamhet. Men den stora framgång, *Katrina* utgjorde, tvingar mig att omnämna dem. Ingendera når upp till föregångarens f. ö. ingalunda överdrivet höga nivå. Den långa våren, en allmogeskildring från samma miljö som *Katrina*, är utdragen och tröttande, medan *På lös sand*, som rör sig med småborgerlig och sekterisk miljö, ställvis är ren pekoralistisk. Dessa böcker bekräfta vad man redan kunnat ana, att *Katrina* var och förblir en isolerad lyckträff.

Slutligen må vi för fullständighetens skull ännu nämna tvenne aforistiker av nog så olika art. Medan *Atos Wirtanen* i *Stoft och öde* ger uttryck åt en nietscheansk, men anti-totalitär livsåskådning i stundom svulstiga, stundom träffande ord, företer *Hans Ruins* *Makt och vanmakt* den betydligt människovänligare uppsynen av en kristen humanist, som läst Bergson och tror sig vara diktare. I *Rummet med de fyra fönstren* har han gett en knippe vackra naturskildringar och barndomsminnen.

Men varje översikt av finlandssvensk vitterhet åren 1939—41 vore ofullständig, som ej omnämnde ett verk, vilket visserligen såtillvida faller utanför dess ram som dess författare sedan nära tjugu år icke längre tillhör de levandes antal: *Edith Södergrans* av *Hagar Olsson* utgivna *Dikter*. Edith Södergrans en gång så omstridda poesi har med åren fått sin självklara plats på vår parnass; det ges numera knappast någon som ville bestrida att hon är ett av den finlandssvenska litteraturens allra största namn, att hon som genial och originell lyriker kan nämnas vid sidan av de stora svenska lyrikerna. Hennes diktning har emellertid varit rätt svårtillgänglig, alltsedan originalböckerna försvunnit ur bokhandeln, och först den nya samlade upplagan — vackert inledd av *Hagar Olsson* — ger oss möjlighet att överblicka hennes alstring i hela dess vidd och djup.

II.

Den finska litteraturen har måhända i högre grad än den finlandssvenska tagit intryck av kriget, åtminstone är detta det första intrycket. Men visserligen bära de märkligaste och lödigaste verken icke spår av de senaste händelserna — kanske med *ett* undantag. Medan i finlandssvensk vitterhet prosan spelar en andrarangens roll, innehar den en betydligt mera framträdande plats i finsk: den tävlar i själva verket om första rummet med lyriken, och man kan fråga sig om icke just 1939—41 års vittra alstring vittnar om prosans övervälde.

Medan *Mörnes* och *Ekelunds* insats göra att de äldre diktargenerationernas synas dominera den finlandssvenska lyriken, företer den finska lyriken en tydlig övervikt för de yngre släktleden. *V. A. Koskenniemis* diktbok *Latuja lumessa* (Spår i snön), en samling tidsdikter, ökar på intet sätt författarens ära; de understryka

blott, att tyngdpunkten i Koskenniemis produktion allt fortfarande ligger i ungdomsdikterna.

Däremot kunna de yngre diktarna uppvisa flera betydande alster. *Aaro Hellaakoskis Valitut runot* (Valda dikter) — med en god inledande essay av Anna Maria Tallgren — ger visserligen intet nytt, är blott ett urval ur diktarens tidigare verk. Men den ger ett välkommet tillfälle att förnya bekantskapen med en originell och mångsidig skaldenatur, som inom sig hyser så olika egenskaper som från satir, kylig skepsis, het iver och stilla, vilande ro. Hellaakoski är en betydligt mera sammansatt och betydligt mera skiftande gestalt än de flesta av hans medbröder. Och det har lyckats honom att ge uttryck åt alla dessa sina olika sidor i sköna, helgjutna dikter, som så olika de än äro, alla bära personlighetens omiskännliga stämpel.

Yrjö Jylhä är intet nytt namn, hans diktning är känd och erkänd, och kanske den närmast föregående diktsamlingen *Vallfart*, var den som nådde högst. Men även den nu utkomna, *Kiirastuli* (Skärseld), står högt nog. Åter möta vi den kärva, lakoniska, sammanpressade styrka som utmärker hans dikt, den djupa känsla gjuten i en stram form som utgör dess egenart. Kriget har för Jylhä betytt en djup inre upplevelse, men han har dessutom kunnat gestalta den till verklig dikt. Alla dessa krigsdikter — som bilda större delen av boken — äro ju icke lika bra, men åtskilliga finnas som i sitt flärdfria, manliga allvar oemotståndligt gripa läsaren. Jylhä's dikter förefaller mig t. v. vara den enda verkliga poesi kriget hos oss alstrat — ordet poesi taget i dess högsta och strängaste mening.

Yrjö Kaijärvis dikter *Kahdet kasvot* (Dubbelansiktet) visar en diktartyp h. o. h. olika Jylhä's: sönderliten, klunen, försjunknen i sitt eget jags upplevelser och gåtor. Visserligen innehåller boken även några tidsdikter. Men det är icke de som ge den dess prägel. Kärnan i diktsamlingen utgöres av en rad kärleksdikter, som genomlöpa känslornas hela gradskala, från extatiskt jubel till outhärdlig smärta. Och vid sidan av Eros möter oss en annan gudom, Apollon, skönhetsens gud. Kaijärvis diktning har en medvetet estetisk betoning, som skiljer honom från andra jämnåriga finska lyriker. Det är färg, flykt och melodi över hans vers.

1937 avled en ung kvinna, nästan en flicka, som trots sina tjugufyra år redan hunnit med flera diktsamlingar, som rönt uppmärksamhet och bifall. Men först när *Saima Harmajas* dikter efter hennes död samlats i *Koootu runot* (Samlade dikter), stod det klart för alla, att den finska dikten mist en stor konstnär. Saima Harmajas poetiska brådmogenhet och tragiska öde — också hon föll ett offer för lungsoten — erinrar en svensk läsare om Edith Södergran. Här finnes något av samma högspända allvar, av samma dyrköpta kunskap om livet och döden. Men Saima Harmaja har intet av Södergrans profetiska patos, av hennes kosmiska livsrus. Hon är enklare, kargare, jämnare. Ingen nyskapande stor diktare, men en äkta lyriker som skapat oförgänglig dikt. Det finns i hennes sista dödsmärkta dikter en stilla ro, en genomskinlig skönhet som ställer dem i jämbredd med det bästa modern finsk dikt alstrat. Och de dag-

böcker hennes mor offentliggjort både i samband med dikterna och skilt för sig i *Elämän auetessa* (Vid livets port) ge oss en fängslande bild av hennes personlighet och utveckling.

I jämförelse med alla de ovannämnda verken äro *Viljo Kajavas* tvänne diktsamlingar *Luomiskuu* (Skapelsemånaderna) och *Ankara maa* (Den hårda jorden) av mindre betydelse, vilket icke innebär att de ej skulle innehålla äkta lyrik. Den förra boken — som icke är Kajavas första — omfattar huvudsakligen kärleks- och naturlyrik, både på bunden och fri vers, både i romantisk-elegisk och realistisk-satirisk ton. Den andra ger framför allt stämningbilder från en modern industristad — Tammerfors — och söker finna och uttrycka det poetiska i den gråa vardagen och dess hjältar och hjältnor. Några översättningar från Pär Lagerkvist och Ragnar Jändel visa förebilderna.

I finsk prosa är den äldre generationens insats större än i poesien. *Larin-Kyöstis* skärgårdsroman *Tuuliajolla* (Vind för våg) tillhör visserligen ingalunda den gamle diktarens märkligaste verk; hans betydelse ligger nog på lyrikens område. Ej heller *Sillanpääs* *Elokuu* (Augusti) hör till sin författares stora och magistrala arbeten. Men denna skildring av människöden som sammanflätas och fullbordas under ett kort augustidugn visar dock mästarrens hand. Också här återfinna vi denna konkretisering av det ogripbara och uttryckslösa i naturen och människolivet, denna levande gestaltning av det vegetativa och animaliska som förbinder naturen med människan. *Sillanpääs* personer äro inga klara huvuden och starka viljor, de äro passiva känslonaturer som böja sig för naturens oundvikliga lagar. I förgrunden till den nya boken står en man, och i skildringen av denne förfallne alkoholist firar *Sillanpääs* psykologiskt subtila analys triumfer. Att Augusti även i stilistiskt avseende står högt är självklart, *Sillanpääs* språk har även här sin mjuka hemlighetsfullt melodiska rytm.

Augusti står i en klass för sig bland de äldre prosaisternas verk. Ingen av de andras kan jämföras därmed. *Heikki Toppila* vann för ett decennium sedan en stor framgång med allmogeskildringen *Fräls* oss ifrån ondo, men hans nya bok *Onnen kultamoukari* (Lycans guldslägga) är en synnerligen obetydlig bok, som förfaller både till det etnografiska och det moraliserande — dessa den finska allmogeskildringens *Scylla* och *Charybdis*. Sagan om bondpojken som blir en storman har man läst förut, bättre berättad.

Maila Talvios energiska och entusiastiska väsen har tidigt tagit sig uttryck i moraliserande och politiserande samhällsskildringar, men nu vänt sig till den historiska romanen. Hon har tydligen föresatt sig att bliva Helsingfors' krönikör, och i den i Tyskland så firade, med Heinrich Steffens' pris utmärkta, vidlyftiga romanen *Itämeren tytär* (Östersjöns dotter), varav en ny, förkortad upplaga utkommit, har hon gett en bred bild av stadens öden under senare hälften av 1700-talet. Den nya romanen, *Linnoituksen iloiset rouvat* (Fästningens glada fruar) för händelseförloppet vidare till

Sveaborgs kapitulation 1808. Maila Talvio målar sin vana trogen med grälla färger och skyr varken det patetiska eller det sentimentala. En mycket bestämd poetisk tendens präglar f. ö. framställningen.

Också bland den yngre generationen av prosaskribenter finnes det dem som låtit sig lockas av den historiska romanens förnyade popularitet. *Toivi Vaaskivi*, som alltid förstätt att följa med sin tid — så t. ex. var han en gång ivrig freudian — har i *Yksin valtiias* (Envåldshärskaren) sökt ge en väldig freskobild av romerskt liv under kejsartiden, närmare bestämt under Tiberius, kring vars gestalt handlingen grupperar sig. Graves' och Feuchtwangers lagrar ha tydligen icke lämnat Vaaskivi någon ro, hans egen bok tillhör samma genre. Men den är vida tråkigare och vida oläsligare. Detta jätteverk är löst i fogarna, tidsskildringen övertygar ej och gestalterna förbli döda. Det är mera ett monument över sin författares vilja än över hans förmåga.

Det är en vila att från Vaaskivis anspråksfulla och haltlösa verk fördjupa sig i *Toivo Pekkanens* mogna, säkra konst. Under dessa år har han offentliggjort tvenne böcker, romanerna *Musta hurmio* (Mörk extas) och *Nemenneet vuodet* (De år som gått). Den senare är en fortsättning på ett tidigare verk, *Fosterlandets kust*. Till sammans utgöra de en stor samhällsskildring, ett episkt tvärsnitt genom finskt liv från tjugutalet till krigsutbrottet 39, sådant det avspeglar sig, först i en mindre hamnstad, sedan i Helsingfors. Estetiskt står nog den tidigare romanen framom den senare, som saknar den fasta komposition som utmärkt denna. Handlingen är splittrad och oöverskådlig, människoskildringen ej så fördjupad som eljest. Förklaringen ligger väl framför allt i att händelserna i *De år som gått* ligga författaren så nära i tiden — de försiggå på 30-talet — att han icke vunnit den nödiga konstnärliga distansen. Icke desto mindre läser man boken med intresse och sympati för dess flärdfria skildrings skull, som ger en fängslande bild av det nyss förflutna. I konstnärligt avseende högre står *Mörk extas*, denna suggestiva och förtätade skildring av lidelsernas spel i en liten skärgårdsby. Här är allt koncentrat till detta enda: att måla själva den heta och tryckande luftkrets inom vilken romanens människor röra sig och drivas mot sitt öde.

Också *Helvi Hämmäläinens* nya, stora roman *Säädüllinen murhenäytelmä* (En korrekt tragedi) skildrar lidelsernas härjningståg bland människorna. Men boken är mindre en psykologisk analys eller ett stämningsmåleri, än en samhällssatir, ett häftigt angrepp på den människotyp, som i främsta rummet är samhällsmänniska, som aldrig vågar vara sig själv, att våga hänge sig åt »den opersonliga Eros», och därför heller aldrig upplever det verkliga livet med dess milda glädje och djupa sorg utan bryter udden därav, lindar det i bomull. T. o. m. tragedien blir här »korrekt». Tvenne på sitt sätt olyckliga äktenskap få illustrera denna tes. Boken är skriven med hetsig övertygelse och gott öga för medmänniskornas svaga sidor, men synes mig underlägsen författarinnans tidigare böcker, mera en frukt av ressimentskänsla än av mogen konst.

Arvi Kivimaas Viheriöiva risti (Det grönskande korset) är liksom Pekkanens ovannämnda roman fortsättning på en tidigare publicerad bok, *Ön i lindarnas famn*. Den skildrar en bondestudents öden och äventyr i huvudstaden och hans återkomst till fädernebygden tillsammans med den unga kvinna från staden han äktat, och de svårigheter som möta dem. Skildringen löper ledigt och visar en tränad penna, men handlingen är splittrad och boken hör långtifrån till Kivimaas bästa.

Samma motiv som behandlas i dennes roman möter oss i *Irja Sallas* dubbelroman *Liisa-Beata och Kohtalon paiva* (Ödets dag), men mera fördjupat! Denna unga författarinna som nyss debuterat, har här gjort sitt mästerprov. Lisa-Beata är en ung flicka som växer upp i en liten småstad vid kusten; hon lider av osämjan mellan föräldrarna och den trånga omgivningen. Och hon tror sig finna den lycka hon med ungdomens hela otålighet åtrår i äktenskapet med en rik bonde, vars starka manliga väsen fångslat henne. Men hon råkar in i en värld som följer andra lagar än hennes och mot vars fasta murar hon slår sig blodig och brytes sönder. Skildringen av detta unga människöde är gjort med psykologisk finess och realistisk skärpa.

Unto Seppänen vann stort rykte med sin även till svenska översatta bonderoman från Karelska näset, *Markku ja hänen sukunsa* (Markus och hans släkt). Även i den nya romanen, *Synnin miilu* (Syndens mila), är handlingen förlagd till Näset, till ett donationsgods, i början på förra seklet. Den ger en skakande bild av det förtryck och den laglöshet som här gjorde sig breda, men framför allt låter den läsaren blicka in i allmogens själ och alla dess föreställningar om livet och tillvaron. Denna breda allmogeskildring fångslar både genom sitt ämne och sitt utförande.

I *Matti Merenmaas* allmogroman *Jakob painii enkelin kanssa* (Jakob brottas med ängeln) överväger det rent själsliga. Den är en äktenskapshistoria, berättelsen om två människors lycka och sorg, om en enkel och god mans kamp för att bevara den lycka han vunnit. Människoskildringen står här högt, den psykologiska analysen går djupt. Inom den trånga ram en liten karg erbjuder utspelas ett drama som lockar fram alla själens makter, de goda som de onda. Merenmaas roman hör till de senare årens märkligaste finska romaner.

Med *Eino Hosia* som stupade senaste år miste finsk prosakonst en av sina bästa yngre representanter. Hans sista bok visserligen — *Musta aurinko* (Svart sol) — jag förbigår hans krigsbok *Under eldvalvet*, som rönt mycken uppskattning — utgör icke något fullödigt bevis på sin skapares konst. Hosia var de extatiska själstillståndens och de söndriga människornas diktare. Han skildrade med förkärlek religiösa fanatiker, alkoholister, sinnessjuka o. a. förvridna själar. Det fanns hos honom något av en finsk Dostojevski. I *Svart sol* har han emellertid gett en karikatyr av sig själv, han har drivit sin konst ända till det onaturliga och manierade. Boken

Litteratur

ger icke en rätt förutsättning om hans författarskaps verkliga möjligheter.

Och slutligen må vi icke glömma att *Pentti Haanpää* gett en ny samling noveller, *Ihmisen karvas ihannus* (Mänsklighetens bittra fägring) med samma motiv från landstrykarnas och torparnas liv som han tidigare älskat att behandla.

* * *

Tre år äro en kort tid i en nations liv, men de tre år vars litterära produktion jag här försökt överblicka, kunna icke jämföras med andra. De bilda en epok för sig i Finlands liv. Man får aldrig glömma — och det är ingen risk för att en finländare skulle göra det — att flertalet av de verk som här omtalats tillkommit under svåra och tryckande yttre förhållanden, även om de icke direkt bära spår därav. Med detta i tankarna förstår man bättre att uppskatta vad som gjorts.

Mörnes, R. R. Eklunds och Ragnar Ekelunds dikter, R. Enckells versdrama, Hagar Olssons roman på svenskt håll, Jylkäs och Kaijärvis dikter, Sillanpääs, Sallas och Merenmaas romaner på finskt håll — det är dock ingen klen skörd, om man betänker att den härjats från en teg som härjats av kriget. Det vittnar på sitt vis, utan alla stora ord och granna later, om den envetna livsvilja som besjälade såväl det svenska som det finska Finland.